

Enquête naar de bioveiligheid

Bioveiligheid is tegenwoordig een veelbesproken begrip. Om eens te kijken hoe het staat met de bioveiligheid op de varkensbedrijven in ons land, deden we uitgebreid onderzoek. – MARIA LAANEN, UGENT –

Op Belgische varkensbedrijven wordt er nog te weinig gebruik gemaakt van laarzenwassers.

FOTO: MARIA LAANEN

Met bioveiligheid bedoelen we het geheel van maatregelen die op een bedrijf genomen worden om het risico op insleep en verspreiding van ziektekiemen te minimaliseren met als doel de varkens gezond te houden. De bioveiligheid kunnen we opsplitsen in 2 delen. Allereerst zijn er de maatregelen om de insleep van ziektekiemen in het bedrijf te voorkomen. Dit is de externe bioveiligheid. Ten tweede is er de interne bioveiligheid. Hiermee bedoelen we het tegengaan van de verspreiding van ziektekiemen binnen het bedrijf, eenmaal een ziektekiem reeds aanwezig is.

Belang van bioveiligheid

Aangezien Vlaanderen een gebied is met een hoge varkensdensiteit zijn bioveiligheidsmaatregelen van cruciaal belang om de insleep en verspreiding van vaak voorkomende ziektekiemen – zoals bijvoorbeeld *Mycoplasma hyopneumoniae* – zo veel mogelijk te voorkomen. Ook ter preventie van de insleep en verspreiding van exotische varkensziekten is bioveiligheid essentieel. Bioveiligheid is onmisbaar voor bedrijven met een hoge gezondheidsstatus. Deze bedrijven streven ernaar 'gezondere varkens' te produceren, de zogenaamde SPF- of *specific pathogen free*-varkens, die vrij zijn van bepaalde ziektes. Maar ook conventionele varkensbedrijven kunnen door het hanteren van bioveiligheidsmaatregelen de infectiedruk op het bedrijf verlagen en zo ziekte-uitbraken vermijden. Hierdoor blijven de varkens gezonder, wat leidt tot een betere productie en een lager medicijnverbruik.

Het onderzoek

Om de huidige situatie op het gebied van bioveiligheid op Belgische varkensbedrijven in kaart te brengen, werden in de periode van september 2009 tot en met januari 2011 95 varkensbedrijven bezocht. Na een korte bedrijfsronde werd de Biocheckenquête ingevuld om het niveau van de bioveiligheid op het bedrijf te bepalen. Met behulp van deze enquête kan, via het Biocheck-scoresysteem, de bioveiligheidsscore op het bedrijf berekend worden. De score gaat van 0% (de slechtst mogelijke situatie) tot 100% (de best mogelijke situatie). Het scoresysteem en de bijbehorende enquête vind je via www.biocheck.ugent.be. Via deze website kan je, na inschrijving, gratis de score van

op varkensbedrijven

je bedrijf evalueren. Daarnaast biedt deze website veel informatie over bioveiligheid, je komt te weten wat het belang ervan is en hoe je je score kan verbeteren.

Op de bezochte bedrijven werden ook steeds gegevens over de productie van de vleesvarkens en het gebruik van antibiotica opgevraagd om na te gaan of er een verband bestaat tussen de bioveiligheid, de productie en het gebruik van antibiotica.

Wat is de huidige situatie?

Alle 95 deelnemende varkensbedrijven waren gesloten of halfgesloten en hadden minstens 80 zeugen en 400 vleesvarkens. Het gemiddeld aantal zeugen was 289, het gemiddeld aantal vleesvarkens was 1420. De meeste bedrijven lagen in West-Vlaanderen (54), gevolgd door Oost-Vlaanderen (20), Antwerpen (13), Limburg (6) en Vlaams-Brabant (2).

De gemiddelde score voor de externe bioveiligheid op de bedrijven was 65%, met een laagst behaalde score van 45% en een hoogst behaalde score van 89%. Op het grootste gedeelte van de bedrijven (88%) werd er hoger gescoord voor de externe bioveiligheid dan voor de interne bioveiligheid. De gemiddelde score voor de interne bioveiligheid was 52%, met een laagste score van 18% en een hoogste score van 87%.

De externe bioveiligheid gaat vooral over maatregelen die je als veehouder

Tabel 1 Behaalde scores voor externe bioveiligheid 2010-2011 (Bron: DGZ & UGent Demoproject)

Categorie Externe Bioveiligheid	Gemiddelde	Minimum	Maximum
Aankoop van dieren en sperma	89	58	100
Afvoer van dieren, mest en kadavers	66	30	96
Aanvoer van voeder, water en goederen	41	17	100
Toegangscontrole personen	64	24	100
Ongedierte en vogelbestrijding	56	0	100
Ligging en omgeving	48	10	100

Tabel 2 Behaalde scores voor interne bioveiligheid 2010-2011 (Bron: DGZ & UGent Demoproject)

Categorie Interne Bioveiligheid	Gemiddelde	Minimum	Maximum
Ziektemanagement	60	20	100
Werpen en kraamperiode	61	14	93
Batterijperiode	56	0	100
Vleesvarkensfase	64	0	100
Compartimentering, looplijnen en gebruik materialen	46	11	100
Reiniging en desinfectie	38	0	95

oplegt aan anderen (bijvoorbeeld bezoekers en leveranciers), terwijl de interne bioveiligheid handelt over de manier van werken en management van de veehouder zelf. Om de interne bioveiligheid te verbeteren moet dus de routine van de veehouder aangepast worden, wat meestal lastig is en veel discipline vraagt.

Het Biocheckscoresysteem deelt de externe en interne bioveiligheid verder op in verschillende categorieën. Voor de externe bioveiligheid zijn deze categorieën: aankoop van dieren en sperma; afvoer van dieren, mest en kadavers; aanvoer

van voeder, water en goederen; toegangscontrole van personen; ongedierte- en vogelbestrijding; ligging en omgeving. De interne bioveiligheid wordt onderverdeeld in ziektemanagement; werpen en kraamperiode; batterijperiode; vleesvarkensfase; compartimentering, looplijnen en gebruik van materialen; reiniging en desinfectie. In tabel 1 en 2 zijn de behaalde scores voor de verschillende categorieën weergegeven. Wat opvalt is dat er grote verschillen zijn tussen de behaalde scores van de deelnemende bedrijven. In vele categorieën hebben verschillende bedrijven de minimumscore (0%) of de maximumscore (100%) behaald. Aangezien het in deze studie enkel gaat om conventionele bedrijven geeft dit aan dat het mogelijk is om een hoge score te behalen en dat er dus op veel bedrijven nog heel wat ruimte tot verbetering is. Ook blijkt dat er niet in alle categorieën even hoog gescoord wordt. Voor de categorie aankoop van dieren en sperma ligt het gemiddelde vrij hoog (88%). Veel veehouders zijn zich zeer goed bewust van de risico's voor ziekte-insleep die de aankoop van (fok)dieren met zich meebrengt en nemen dus veel maatregelen om deze insleep te voorkomen. Dit resulteert in hoge scores en zelfs in een relatief hoge minimumscore (44%). Voor verschillende andere categorieën, zoals aankoop van voeder, water en goederen (42%), zijn de risico's veel minder goed gekend. Hierdoor wordt er weinig aandacht aan besteed en behaalt men lagere scores.

Verband bioveiligheid, productie en antibioticagebruik

Uit het onderzoek is gebleken dat de dagelijkse groei bij de vleesvarkens hoger

Top 5 goede punten

Het onderzoek heeft aangetoond dat veel bioveiligheidsmaatregelen vaak worden toegepast en dus al echt ingeburgerd zijn.

- ▶ Bedrijfskledij en -laarzen voor bezoekers (100%)
- ▶ Enkel bedrijfseigen materiaal (100%)
- ▶ Chauffeur heeft geen toegang tot de stallen bij het laden van de dieren (95%)
- ▶ Lege, gereinigde en ontsmette vrachtwagen voor afhaling vleesvarkens (95%)
- ▶ All-in/all-out werken in de biggenbatterij (78%)

Top 5 slechte punten

Natuurlijk is er ook gebleken dat veel belangrijke maatregelen nog niet voldoende worden toegepast.

- ▶ Gebruik van een laarzenwasser aan de ingang van de stal (9%)
- ▶ Wisselen van kledij tussen afdelingen (11%)
- ▶ Reinigen en ontsmetten van kraamstal, biggenbatterij en vleesvarkensstal na elke ronde (44%)
- ▶ Leegstand in kraamstal, biggenbatterij en vleesvarkensstal na elke ronde (45%)
- ▶ Aparte ziekenboeg (53%)

is op bedrijven met een hoge bioveiligheid in vergelijking met bedrijven met een lagere bioveiligheid. Zowel de externe als de interne bioveiligheid speelde hierin een rol. Dit is vanuit financieel standpunt erg interessant, omdat het eventuele (kleine) investeringen in bioveiligheid kan compenseren. Er is geen verband gevonden tussen het sterftepercentage bij de vleesvarkens en de bioveiligheid.

Verder is gebleken dat er een negatief verband bestaat tussen de bioveiligheid en de hoeveelheid antibiotica die er gebruikt wordt voor preventieve groepsbehandelingen. Bedrijven met een hogere bioveiligheid gebruiken preventief minder antibiotica. Opvallend hierbij was dat enkel de interne bioveiligheid hier een invloed op had.

De interne bioveiligheid gaat over de manier van werken en het management van de veehouder. De veehouder heeft eventuele verbeteringen dus zelf in de hand. Natuurlijk zijn veel andere factoren, zoals de vaccinatiestatus of de genetica, ook van invloed op de dagelijkse groei, het sterftepercentage en het antibioticagebruik.

Bioveiligheid verbeteren

De bioveiligheid op een varkensbedrijf kan je heel goed verbeteren, zelfs zonder

of met weinig financiële middelen. Om een idee te krijgen van de bioveiligheid op een bedrijf, kan de enquête van het bijbehorende scoresysteem worden ingevuld op www.biocheck.ugent.be en wordt de bioveiligheidsscore berekend. Dit is geheel gratis. Nadat de score berekend is, wordt er een rapport opgesteld waarin je in een oogopslag kan zien is wat de goede en minder goede punten zijn. Door de minder goede punten te verbeteren en de goede punten te handhaven kan je de bioveiligheid verbeteren. Daarnaast worden ook de gemiddelde scores gegeven, waardoor je kan zien waar je staat ten opzichte van de collega's. De gemiddelden mogen echter geen streefdoel zijn. Er moet altijd gestreefd worden om zo hoog mogelijke scores te behalen.

Besluit

Het niveau van de bioveiligheid op de varkensbedrijven in ons land is redelijk. Er is een grote variatie tussen de scores van de verschillende bedrijven. Op heel wat bedrijven valt er dus nog veel te verbeteren. Vooral voor de interne bioveiligheid zijn de scores relatief laag. Om dit te verbeteren, is er een verandering in de manier van werken van de varkenshouder nodig. Dit vraagt inzet en discipline, maar met wat goede wil kan je veel bereiken.

Veel bioveiligheidsmaatregelen worden zeer veel toegepast en zijn dus goed ingeburgerd in België.

Aan andere maatregelen wordt weinig aandacht besteed, hoewel deze ook zeer belangrijk zijn. Bedrijven met een hogere bioveiligheid hadden een hogere dagelijkse groei bij de vleesvarkens. Er werd ook minder antibiotica preventief gebruikt op bedrijven met een hogere bioveiligheid. Door het invullen van de Biocheckenquête op de website www.biocheck.ugent.be kan een varkenshouder zelf (gratis) de bioveiligheidsscore op zijn bedrijf berekenen en kijken op welke gebieden er een verbetering haalbaar is en op welke manier dit verwezenlijkt kan worden. De auteur wenst alle varkenshouders die bereid waren mee te werken aan dit onderzoek langs deze weg van harte te bedanken. ■

[Maria Laanen is als dierenarts verbonden aan de Vakgroep Voortplanting, Verloskunde en Bedrijfsdiergeneeskunde van de Faculteit Diergeneeskunde van de Universiteit Gent.](#)